

Lægdsruller - Kom godt i gang!

En lægdsrulle er en fortegnelse over de mænd der kunne udskrives til militærtjeneste i hæren. Rullerne kan bruges til at følge mænds flytninger eller til at få oplyst ved hvilken enhed i militæret værnepligten blev aftjent.

29-02-2024

SESF - Slægtsforskningscafé

1

1

Det skal du vide for at bruge lægdsruller

- Den værnepligtiges **navn**
- Den værnepligtiges **fødselsår/ald**
- **Opholdssted** (sogn eller købstad) på tidspunktet for optagelsen i lægdsrullen eller på et tidspunkt i løbet af værnepligtstiden

Hvad er et lægd?

Et lægd er et geografisk område, typisk svarende til et sogn eller fra 1843 en købstad. Lægderne har ikke et navn, men et nummer.

29-02-2024

SESF - Slægtsforskningscafé

2

2

Det finder du i lægdsrullerne

I lægdsrullerne kan du finde oplysninger om:

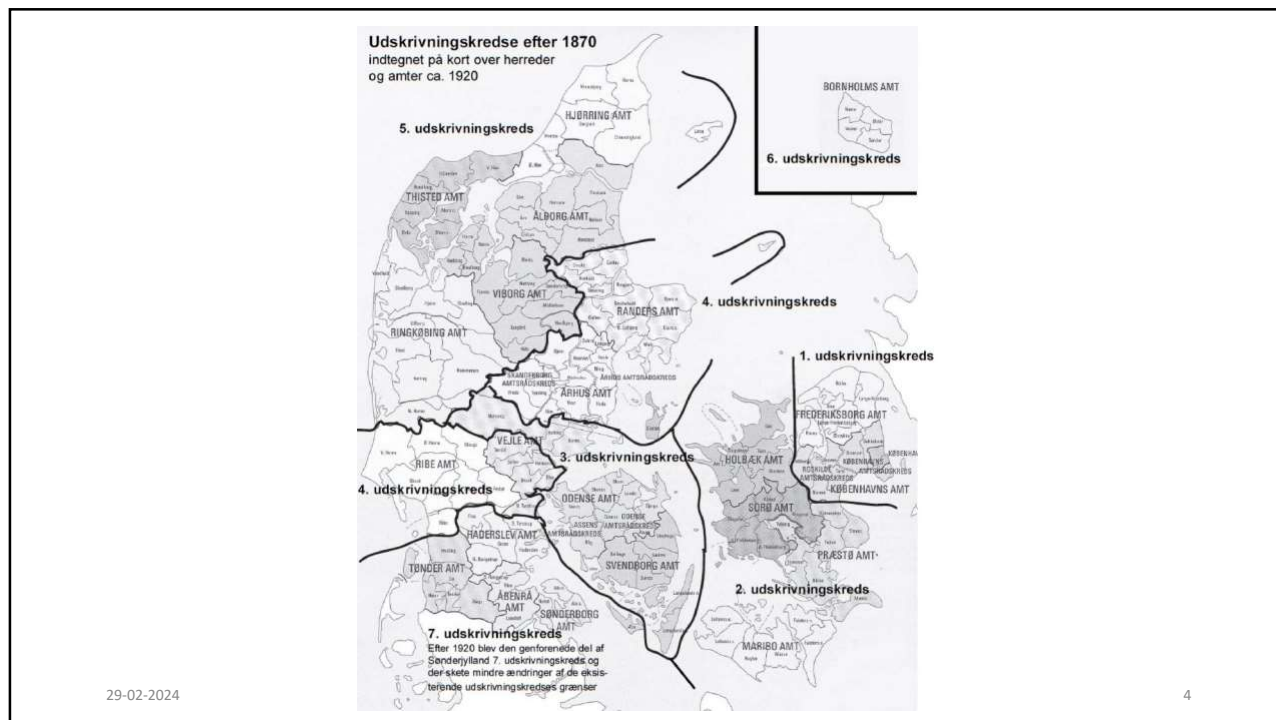
- Fødselstidspunkt
- Faderens navn (moderens navn, hvis personen er født uden for ægteskab)
- Fødested og opholdssted
- Højde
- Hvor værnepligten blev aftjent
- Evt. fritagelses- eller kassationsgrund
- Dødsår, hvis den værnepligtige døde inden sin sletning i lægdsrullen
- Militære straffe.

29-02-2024

SESF - Slægtsforskningscafé

3

3

4

Sådan er lægdrullerne indrettet

Oplysningerne i en lægdsrulle er ordnet i rækkefølge efter lægdets nummer. Oplysninger om de enkelte mænd i hvert lægd er ofte ført ind i tilfældig rækkefølge. Hver mand tildeles ved indførslen et løbenummer.

Hovedrullen er en fortegnelse over samtlige værnepligtige i et lægd i et givet år.

- 1795-1849: hovedrullerne blev ført hvert 3. år
- 1849-1861: hovedrullerne blev ført hvert 6. år
- fra 1861: hovedrullerne blev ført hvert 10. år
- fra 1872: der blev kun ført tilgangslistes og omskrevne ruller

(fortsættes)

Sådan er lægdrullerne indrettet (fortsat)

Tilgangslisten er en fortegnelse over værnepligtige, der blev optaget i rullen i et givet år, enten fordi de nåede den alder hvor de skulle optages i rullen eller flyttede til lægdet. I perioden 1795-1861 førtes tilgangslisterne i de år, hvor hovedrullerne ikke blev ført, og i perioden 1861-1956 hvert år.

Omskreven rulle er en omskrivning af tilgangslisten, som fra 1871 blev udarbejdet 11 år efter tilgangslistens tilblivelse. Den omskrevne rulle omfattede værnepligtige, som havde boet i lægdet i samtlige 11 år, og som stadig var værnepligtige.

Ikke alle kommer i lægdsrullen – hvem var værnepligtig?

Det er kun drenge eller mænd, der kommer i lægdsrullen. Men det er ikke alle, der kommer i lægdsrullen, nogle var fritaget. Før 1848 var det forældrenes stilling, der var afgørende for, om man kom til at stå i lægdsrullen.

År	Værnepligtige	Undtaget for værnepligt
1788-1828	Kun sønner af bondestanden Mænd der var flyttet til byen fra landet	Sønner af gårdbrugere, som ikke selv var af bondestand
1829-1847	Som ovenfor Sønner af møllere, kromænd og landhåndværkere blev nu også regnet til landbostanden	Sønner af gårdbrugere, som ikke selv var af bondestand
1848	Alle mænd blev ekstraordinært indkaldt	
1849-1912	Den almindelige værnepligt blev indført i kongeriget og i hertugdømmerne, hvorefter alle mænd uanset stand var værnepligtige	Lærere og ordinerede gejstlige

29-02-2024

SESF - Slægtsforskningscafé

7

7

Frihedsbrev

Personer med frihedsbrev var undtaget fra værnepligten. Frihedsbrev skete ved kongelig resolution. I lægdsrullerne anvendes følgende forkortelser for frihedsbreve.

GMS = gammel (gård)mands eneste søn

SMS = syg (gård)mands eneste søn

GBES = gårdbrugende enkes eneste søn

Desuden kunne følgende få frihedsbrev

Gifte husmænd med børn

Gårdmænd, der havde købt eller fæstet en gård

Bondestandens sønner, der studerede eller havde taget en akademisk uddannelse.

29-02-2024

SESF - Slægtsforskningscafé

8

8

Ændringer i alder for indskrivning og sletning

Gennem tiden har aldersgrænsen for, hvornår man blev henholdsvis optaget i og slettet af lægdsrullen skiftet. Tabellen viser, hvornår man blev optaget i lægdsrullen, og hvornår man blev slettet.

År	Optagelse	Sletning
1788-1808	0 år	36 år
1808-1849	0 år	45 år
1849-1869	14/15 år (Det år, drengen blev konfirmeret)	38 år
1869-1912	17/18 år (Det år, den værnepligtige fyldte 18 år)	38 år
1912-	18 år	36 år

(fortsættes)

29-02-2024

SESF - Slægtsforskningscafé

9

9

Ændringer i alder for indskrivning og sletning (fortsat)

Slettet af rullen

Når en person blev slettet (afgik) fra rullen, blev det noteret i den rulle, hvor den værnepligtige senest var indført. Der findes ikke selvstændige ruller til dette formål.

En person slettes typisk af rullen, når han:

- nåede ud over den værnepligtige alder
- flyttede
- blev erklæret uegnet til militærtjeneste
- blev fritaget af andre årsager
- eller døde.

Sletning af rullen er typisk markeret med overstregning eller stempel så som "slettet" eller "afskediget".

29-02-2024

SESF - Slægtsforskningscafé

10

10

I lægsrullerne anvender man bogstaver i stedet for årstal

I lægsrullerne anvender man bogstaver i stedet for at skrive årstallet. Bogstaverne bliver genbrugt. F.eks. kan bogstavet Q står for årene 1841, 1866, 1892, 1918 og 1944.

Her ses, hvordan bogstav og lægdsrulleår hænger sammen (fordelt på 3 plancher):

A	1793	1803	1815	1826	1851	1877	1903	1929
B	1794	1804	1816	1827	1852	1878	1904	1930
C	1795	1805	1817	1828	1853	1879	1905	1931
D	1796	1806	1818	1829	1854	1880	1906	1932
E	1797	1808	1819	1830	1855	1881	1907	1933
F	1798	1809	1820	1831	1856	1882	1908	1934
G	1799	1810	1821	1832	1857	1883	1909	1935
H	1800	1811	1822	1833	1858	1884	1910	1936
J	1801	1812	1823	1834	1859	1885	1911	1937

29-02-2024

SESF - Slægtsforskningscafé

11

11

I lægsrullerne anvender man bogstaver i stedet for årstal (fortsat)

K	1802	1813	1824	1835	1860	1886	1912	1938
L		1814	1825	1836	1861	1887	1913	1939
M				1837	1862	1888	1914	1940
N				1838	1863	1889	1915	1941
O				1839	1864	1890	1916	1942
P				1840	1865	1891	1917	1943
Q				1841	1866	1892	1918	1944
R				1842	1867	1893	1919	1945
S				1842	1868	1894	1920	1946

29-02-2024

SESF - Slægtsforskningscafé

12

12

I lægsrullerne anvender man bogstaver i stedet for årstal (fortsat)

T				1843	1869	1895	1921	1947
U				1844	1870	1896	1922	1948
V				1845	1871	1897	1923	1949
X				1846	1872	1898	1924	1950
Y				1847	1873	1899	1925	
Z				1848	1874	1900	1926	
Æ				1849	1875	1901	1927	
Ø				1850	1876	1902	1928	

29-02-2024

SESF - Slægtsforskningscafé

13

13

Hvor finder du lægdsrullerne?

På Rigsarkivets hjemmeside: www.sa.dk

Arkivalieronline: Lægdsruller

Lægdsruller fra centraladministrationen: Læs her: Hjælpemidler:

Sognefortegnelse (1788 – ca. 1860)

Almindelige forkortelser i lægdsruller

29-02-2024

SESF - Slægtsforskningscafé

14

14

Hjælpemidler:

WWW.slaegt.dk: Danskernes Historie Online: Lægdsruller:

[Sall Data.dk](http://SallData.dk): Genveje: Sogn til Lægd - Lægd til Sogn.

[Youtube](#): Et godt foredrag om lægdsruller

[Tjenestesteder](#): Wadschier databaser hæren, garnisoner

[Vedr. Sygdomme](#): Google: Sessionskoder

[Vedr. Straffe](#): Google: Værnepligtslov

Jeg vil nu vise nogle eksempler på, hvordan man arbejder med lægdsruller.

29-02-2024

SESF - Slægtsforskningscafé

15

15

Et godt råd til slægtsforskere:

Noter omhyggeligt de oplysninger, du finder frem til

Noter, hvor du har fundet dem (Kilder)

Sæt oplysningerne i system, f.eks. ved brug af slægtsforskningsprogrammer

Tak for opmærksomheden

29-02-2024

SESF - Slægtsforskningscafé

16

16